

УДК 94:316.422(510)”1975/2000”

О. В. Жуков

кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри всесвітньої історії,
міжнародних відносин та
методики навчання історичних дисциплін,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна,
aleksandr_zhykov@ukr.net,
ORCID 0000-0003-2592-7761

СПЕЦИФІКА ТРАНСФОРМАЦІЇ КИТАЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ В ОСТАННІЙ ЧВЕРТІ ХХ СТ.

Дана стаття присвячена ключовим питанням модернізації китайського суспільства в останній третині ХХ століття. Основними автор визначає зміни в соціальній структурі через модернізацію економіки. Подається певна соціальна стратифікація, відповідно до економічних перетворень та суспільних вимог.

Відзначається роль та місце нових суспільних прошарків, які були виразниками нових економічних та соціальних видозмін. Автор приходить до висновку, що трансформація структури китайського суспільства не була цілеспрямованим, самостійним процесом і залежала від впровадження інновацій.

***Ключові слова:** економічна модернізація, соціальна структура, суспільні прошарки, КНР, демографічна політика, урбанізація, Ден Сяопін, «ганьбу».*

Постановка проблеми. Особливість модернізації в Китаї останньої третини ХХ століття характеризується докорінними змінами в соціальній структурі. Це пов'язано з виробленням вищим державним керівництвом нової стратегії розвитку країни. Зокрема передбачалось будівництво соціалізму з «китайською специфікою», що пропагувало низку змін в різних сферах суспільного буття.

Аналіз останніх досліджень. Закономірним наслідком розвитку модернізаційних процесів в економіці стала істотна зміна соціальної структури КНР. На сьогодні, цими питаннями займається певне коло дослідників, які визначивши в дореформеному Китаї суспільні прошарки: робітників, селян і інтелігенції, лише розпочинають процес їх дослідження сьогодні, визначаючи що китайське суспільство відрізняється набагато більш плюралістичною структурою, в якій розмежовуються великі і більш дрібні соціальні спільноти (групи, стани, шари), які поки ще тільки формуються, мають досить розпливчасті контури, але в цілому вже позначають ту основу соціально-трансформаційної структури китайського суспільства, яка буде, очевидно, змінюватися лише за розмірами окремих її складових [1-8].

Формулювання мети та постановка завдання статті. Головною метою є визначення змін в соціальній структурі китайського суспільства останньої чверті ХХ століття, пов'язаної з економічною модернізацією держави.

Виклад основного матеріалу. В залежності від прийнятих критеріїв, в країні розрізняють 5 великих соціально-економічних утворень (груп, станів, соціальних рівнів) і 10 соціальних верств. У тих випадках, коли за основу соціального розподілу суспільства береться рід занять, з урахуванням: організаційних, матеріальних і культурних можливостей людей, виділяються 10 соціальних верств.

1. Керуючі державою і суспільством, питома вага яких в соціальній структурі суспільства становить 2,1 %. Вони займають найвище місце в суспільно-політичній системі країни.

2. Господарські керівники (1,5 %) – як правило, керівники великих і середніх підприємств, найбільш активні провідники ринкових перетворень.

3. Приватні підприємці (0,6 %), які, домагаючись високих прибутків, займають вагоме економічне становище при поки що незначному політичному впливові.

4. Професійні науково-технічні працівники (5,1 %), що є вельми важливою силою і опорою суспільства, що роблять істотний вплив на його стабільність.

5. Чиновники, які займаються поточною адміністративною роботою (4,8 %), які мають істотний організаційний потенціал.

6. Одноосібники (4,2 %), вклад яких в сфери виробництва, обігу, надання послуг є потужним підживленням для ринкових реформ.

7. Працівники торгівлі та сфери послуг (12 %); вони найбільш тісно пов'язані з такими новими явищами в житті реформеного періоду, як утворення нових міст і селищ.

8. Робітники (22,6 %), серед яких значну частку (до 30 %) складають вихідці з селян, і соціально-економічна, а особливо політична, роль яких у порівнянні з дореформеним періодом зменшилася.

9. Селяни (44 %) – найчисленніший, але найменш організований і найбільш слабкий в матеріальному і культурному відношеннях шар суспільства, а тому грає порівняно незначну роль в політичному житті країни.

10. Ті, хто має непостійну роботу і безробітні (3,1 %), кількість яких, всупереч даним офіційної статистики, помітно зростає в останні роки, представляючи одну з головних проблем для подальших ринкових перетворень і соціально-політичної стабільності в країні [2, с. 83].

У тих випадках, коли враховуються такі основоположні політичні, економічні та соціокультурні критерії соціальної стратифікації суспільства,

як обсяг владних і управлінських функцій, розмір майна і доходів, професійний і освітній рівень, але за основу береться майновий стан громадян, в Китаї розрізняють 5 великих соціальних шарів (іноді їх визначають як великі соціально-економічні стани):

- верхній (високопоставлені урядовці, керівники великих державних підприємств і акціонерних компаній, відповідальні працівники банків, високопрофесійні фахівці, власники великих приватних підприємств і т. п.);
- вище середнього (кадрові працівники середньої управлінської ланки держави і великих підприємств, керівники середніх і малих підприємств, кадрові працівники спільних підприємств, власники середніх підприємств і т. п.);
- середній (технічні фахівці, науковці, викладачі навчальних закладів, працівники культури і мистецтва, власники одноосібних промислових, торгових підприємств, великих спеціалізованих селянських дворів і т. п.);
- нижче середнього (працівники індивідуальних підприємств, сфери торгівлі, служби побуту, робітники, селяни і т. п.);
- нижній (незаможні і недостатньо забезпечені роботою робітники, селяни, які втратили роботу, безробітні і т. п.) [5, с. 46].

Крім того, виділяється «шар шкідливих для суспільства кримінальних елементів», досить широко представлений у всіх соціальних шарах. Причому якщо говорити про економічні злочини, то вони найбільш широко представлені в верхніх ярусах китайського суспільства.

У АСН Китаю ведеться величезна робота по виявленню різних соціальних утворень китайського суспільства, визначенню їх чисельності, особливостей, місця і ролі в житті країни. Така робота повинна сприяти виробленню керівництвом КНР заходів з регулювання гострих проблем майнової диференціації, а головне – зайнятості населення.

Переважну частину соціальної структури китайського суспільства займає шар «нижче середнього», представлений головним чином людьми фізичної праці (близько 70 % зайнятих, в тому числі 120 млн. – робітники, 330 млн. – селяни). До нього примикає «нижній» шар – в основному бідняки міста і села (приблизно 14 % зайнятих, тобто близько 100 млн. осіб, серед яких 60 млн. – селяни, 30 млн. – волосно-селищні жителі, 10 млн. – городяни).

Така соціальна структура – специфічна для країни, яка хоч і досягла за роки реформи істотного прогресу, але все ще залишається бідною і відсталою за рівнем економічного розвитку. В шарі «вище середнього» (приблизно 4 % зайнятих, тобто близько 30 млн. чоловік) переважають

бізнесмени і керівники і 1 % припадає на вищу інтелігенцію (видатні вчені, артисти і т. п.). У «середньому» шарі (близько 12 % зайнятих, тобто понад 80 млн. чоловік) – найбільш (щодо інших верств) питому вагу має інтелігенція (понад 35%). «Верхній» шар, представлений головним чином людьми, які займають найбільш важливі пости в системі державного управління, формує лише верхівку піраміди китайського суспільства, це приблизно 1 % зайнятих, тобто близько 7 млн. осіб. Сформована соціальна структура є досить рухливою, схильної до впливу як внутрішньої, так і міжнародної кон'юнктури. Поглиблення з середини 1980-х років ринкових перетворень шляхом більш рішучого, ніж раніше, вторгнення в державний сектор призвело до помітних змін, особливо в середніх шарах китайського суспільства [1, с. 41].

На відміну від першої половини 1980-х років, коли доходи середнього шару росли і чимало його представників з оптимізмом дивилися на можливість підвищення свого статусу в суспільній ієрархії, до кінця 1980-х років деякій частині середнього шару, навпаки, довелося спуститися на шабелі нижче існуючої соціальної піраміди. У той же час в кінці 1980-х років істотно підвищився статус вищої інтелігенції, багаторазово збільшилися доходи і престиж тих, хто готує покоління освічених людей [9, с. 606–607].

Дестабілізуючим суспільство фактором стала помітна вже на початку реформ майнова диференціація різних категорій населення. За офіційною статистикою, різниця доходів сільського і міського населення коливалася в роки реформи в межах від 1:1,6 до 1:2,4, диференціація доходів сільського населення в середині 1980-х років оцінювалася як 1:6, міського – 1:3,8. Ця проблема стала досить серйозною після того, як країна підійшла до вирішального рубежу ринкових перетворень – застосування жорстких заходів для підвищення рентабельності великих і середніх підприємств державної власності.

Одним з найбільш хворобливих результатів таких перетворень стало істотне скорочення персоналу цих підприємств і різке, в порівнянні з попередніми роками, зростання безробіття. Одночасно все більш помітною ставало навантаження на працівників через заміну певних безкоштовних соціальних послуг – пайовою участю їх в отриманні житла, медичного обслуговування, освіти. Саме тому під кінець другого десятиліття реформи, як і в самому її початку, збільшується чисельність незадоволених реформою, коли хоча і на мінімальному рівні, але в обов'язковому порядку реалізовувалися гарантії на працю і соціальне забезпечення [3, с. 133].

У зв'язку з цим варто зупинитися на такому важливому питанні, як «поляризація» китайського суспільства. Деякі дослідники Китаю стверджують, що «швидке зростання китайської економіки супроводжується не менш швидким розшаруванням. Але «поляризація» суспільства відбувається тоді, коли не тільки багаті багатіють, а й бідніють бідні. Фактичні дані свідчать, що це не так. Так, зростає майнова диференціація, але одночасно зростають, хоча і в різному ступені, доходи практично всіх верств населення, а кількість бідних за роки реформи скоротилося, за різними оцінками, на 250-270 млн. чоловік. Безсумнівно, що майнова диференціація дуже важко піддається реальній оцінці через швидке зростання в доходах громадян джерел отримання коштів, що не враховуються. Оскільки доходи від факторів капіталу зростають помітно швидше, ніж від чинників праці, збереження домінуючого положення суспільної власності, де розшарування на бідних і багатих легше піддається контролю і регулюванню розглядається як головна перепона поляризації в китайському суспільстві. Разом з тим вживаються заходи щодо стримування прискореного зростання заробітної плати в окремих сферах діяльності, зменшення нераціонального розриву в оплаті праці, підвищення нижньої межі доходів і надання допомоги найбіднішим категоріям населення, підвищенню рівня гласності в розподілі і т. п.

Підкреслюючи в 1984 р. у промові «Про будівництво соціалізму з китайською специфікою», що «соціалізм повинен покінчити з бідністю», і ставлячи при цьому питання «яким чином забезпечити розвиток продуктивних сил і поліпшення життя народу за нинішньої відсталості Китаю», «архітектор» ринкових реформ Ден Сяопін задається питанням, якого шляху для цього треба дотримуватися – соціалістичного чи капіталістичного? На це питання він відповідав наступним чином: «Капіталістичний шлях дозволить розбагатіти жменьці людей, що складають кілька відсотків населення Китаю, але ні в якому разі не іншим 90 з гаком відсотків людей. Тому ми повинні твердо йти шляхом соціалізму. Здійснення соціалістичного принципу розподілу праці не створить, з одного боку, дуже багатих, а з іншого – дуже бідних людей. Таким чином, поляризація не відбудеться у нас і через 20–30 років при розвинених продуктивних силах».

А ось і заключне резюме Ден Сяопіна, що дозволяє через десятиліття оцінювати результати його вибору і ефективність його моделі реформованого на ринкових засадах «соціалізму з китайською специфікою»: «Мета соціалізму не в створенні поляризації, а в тому, щоб зробити можливим весь народ. Якщо наша політика викличе поляризацію, то це буде

означати, що ми програли. Якщо у нас з'явиться якась нова буржуазія, то це буде означати, що ми дійсно звернули на хибний шлях» [10, с. 75].

Адже і Ден Сяопін, і китайські вчені, які здійснювали «прориви» в економічній теорії соціалізму під час вироблення моделі «соціалізму з китайською специфікою», прекрасно розуміли, що неминучим підсумком визнання ними приватних господарств і ринкових відносин в якості складових нового суспільства стане не тільки економічний прогрес, але і майнова диференціація в країні. Головний наказ Ден Сяопіна полягав в тому, щоб не допустити в країні поляризації – «збагачення одних і збідніння інших», щоб при «появі окремих буржуазних елементів» не сформувався «прошарок буржуазії», бо це означало б «крах реформ». Гарантією вірності наміченого шляху Ден Сяопін вважав збереження домінуючого положення суспільної власності і запобігання поляризації в суспільстві, додаючи при цьому, що «не можна ігнорувати і роль державної машини», яка в КНР «відрізняється великою міццю» і «в разі відхилення від соціалістичної орієнтації втрутиться і виправить становище».

Не випадково в міру поглиблення реформи макрорегулювання і макроконтроль стають головними знаряддями економічної політики в КНР. Ще на початку ринкових реформ Ден Сяопін визнавав, що в країні «є люди, які турбуються, як би Китай не перетворився на капіталістичну країну», і вважав, що їх побоювання не позбавлені підстав. Розсіювати такі побоювання він закликав не балаканиною, а фактами і «затвердженням високих ідеалів комунізму в свідомості одного-двох наступних поколінь», не дозволяючи підліткам та молоді «йти в полон до гнилої буржуазної ідеології» [11, с. 175–176].

Найсерйознішим дестабілізуючим фактором у міру поглиблення ринкових перетворень стало прискорене зростання рівня безробіття у зв'язку з більш рішучим, ніж раніше, втручанням їх у державний сектор. Реальним способом ліквідації збитковості великих і середніх державних підприємств стало цілеспрямоване скорочення числа зайнятих на них, а також посилення боротьби з хронічними боржниками шляхом більш суворого дотримання правил про банкрутство, прийнятих відповідним законом ще в 1986 р.

Демографічна політика передбачала відмову від концепції «багато людей – багато робочих рук», яка об'єктивно сприяла бездіяльності держави у цій галузі, і перехід до політики планування сім'ї. Держава вдалася до виховно-просвітницьких, економічних і адміністративних заходів, покликаних забезпечити реалізацію принципу «одна сім'я – одна дитина». За китайськими оцінками, завдяки цій політиці за період після 1978 р потенційна народжуваність зменшилась приблизно на 110 млн. чоловік [6, с. 137].

Всьому населенню країни було дозволено придбання великих підприємств, вільний вибір місця проживання, роботи, професії, вільна самоорганізація будь-яких господарських об'єднань – кооперативів, товариств, артілей, заняття індивідуальною трудовою діяльністю, з 1987 р – також приватногосподарським підприємництвом. Адміністративні заходи закріплення населення в місцях постійного проживання поступилися місцем економічним: селяни, які прибувають в міста, повинні самостійно забезпечувати себе продуктами харчування і житлом. В результаті при збільшенні частки працездатних в населенні країни з 55,8 % в 1982 р. до 60,7 % в 1987 р. вдалося підвищити в ці ж роки питому вагу працюючих з 79,9 % загальної чисельності працездатних до 80,5 %. У містах було додатково працевлаштовані понад 70 млн., в селах в несільськогосподарських галузях – понад 80 млн. Найбільш великі зрушення в соціальній сфері сільської місцевості – це безпрецедентний розмах житлового будівництва, що безумовно є свідченням зростання добробуту селян, і скорочення з 12 до 3 % частки населення країни, яке проживає в районах, офіційно визнаних найбільш бідними. За міжнародними мірками ці результати є значними [12, с. 320].

Не дивлячись на позитивні риси урбанізації, але її виключно високі темпи породжують безліч соціальних проблем, зокрема нестабільність соціально-психологічного стану величезних людських мас, які не встигли освоїтися і звикнути до нової обстановки.

Урбанізацію в КНР часом називають «прискореною». Дійсно, ще в 1978 р. в країні налічувалося 189 міст, в яких проживало 19,2 % усього і близько 59 % несільськогосподарського населення. До 1981 року кількість міст збільшилася до 233, а в 1988 р. їх стало вже 434. Якщо за 1979–1981 рр. на карті Китаю з'явилося 44 нових міста, то тільки за один 1988 р. – 53. За 1979-1986 рр. населення країни збільшилося на 94,6 млн., а міст на мапі КНР зявилося понад 265. За 1978-1988 рр. чисельність зайнятого населення в КНР зросла на 35 % – майже на 142 млн. чоловік у тому числі в промисловості і будівництві вона збільшилася в 1,7 рази, на транспорті, в торгівлі, матеріально-технічному постачанні – майже в 2,3 рази. у землеробстві, тваринництві, лісівництві і рибальстві вона також збільшилася на 35 %, але все більше число зайнятих стало крім рільництва працювати в інших галузях сільської економіки.

Чисельність робітників і службовців за 1980-ті рр. безперервно збільшувалася. Суспільно-економічне становище окремих їх груп безсумнівно покращилося. Економічні реформи внесли зміни до форм і

характер їх поєднання із засобами виробництва, в можливість впливу на управління підприємствами і організаціями, на використання продуктів своєї праці. Відбулися зрушення в рівні життя робітників. При цьому в соціально-економічному становищі окремих їх груп збереглися значні відмінності, що багато в чому визначає і неоднакове їхнє ставлення до реформ [13, с. 123].

Особливо пильної уваги вимагають найбільші групи працівників за наймом: державні робітники і службовці, робітники і службовці колективних і кооперативних підприємств та організацій, інтелігенція і «ганьбу». Робітники і службовці державного сектора утворюють наступну після селянства велику групу населення. Вони пов'язані з найбільш техніко-технологічно розвиненою частиною народного господарства. Їх частка в зайнятому населенні залишається практично незмінною: 18,7 % в 1978 р. і 18,4 % в 1988 р. При цьому їх абсолютна чисельність зросла на 22,3 млн. В період 1980-х–поч. 1990-х рр. продовжився процес оновлення складу робітників [14, с. 106].

Серед нових соціальних верств і груп населення в КНР і за її межами найбільшу увагу звертають на себе зайняті індивідуальною трудовою діяльністю і приватні підприємці. Ставлення до них і в КНР, і в інших країнах досить різне. Так, в Китаї, незважаючи на відповідні політичні установки КПК і держави, що передбачають заохочення індивідуальної трудової діяльності, а з 1987 р – і приватного підприємництва, їх розвиток йшов повільно, стикаючись з різного роду заборонами, з недоброзичливістю, з прямими посяганнями на їх майно і права. Не менш символічно, що і в наукових роботах китайських авторів, і в китайській журналістиці доволі часто індивідуальна трудова діяльність і приватне підприємництво розглядаються як явища одного порядку, як нібито несоціалістичні елементи в соціалістичному суспільстві, що розвиваються лише через тимчасові обставини, і т. п. [15, с. 255].

Висновки та перспективи розвитку на пряму дослідження. Отже, зміна структури китайського суспільства стала наслідком економічної модернізації. Ці зміни стали основоположними для трансформації соціуму. Безумовно поява нових суспільних верств виявилась позитивним процесом. Оскільки збільшилася мобільність всього китайського соціуму. Але поряд з позитивними тенденціями мали місце й негативні. Перш за все швидке зростання населення, стало обтяжливим тягарем для держави. По-друге, дуже швидко знайшли прояв негативні наслідки урбанізації, котра стала наслідком трансформації суспільства. Перенаселення, екологічні проблеми також негативно впливали на китайський соціум. Загалом же, можна

стверджувати, що трансформація структури китайського суспільства не була цілеспрямованим, самостійним процесом, а стала наслідком модернізаційних процесів в економіці.

Список використаних джерел

1. Бальчиндоржиева О. Б. Диалог между государством и обществом в условиях модернизации Китайской Народной Республики. *Вестник Бурятского государственного университета*. 2014. Вып. 6 (2). С. 40–44.
2. Бальчиндоржиева О. Б. Модернизация Китая: антропологическое измерение. *Вестник СВФУ*. 2014. № 2. С. 81–86.
3. Бесєдіна Н. В. КНР на сучасному етапі розвитку: особливості «конфуціанізації» суспільства. *Історична пам'ять*. 2010. Вип. 1. С. 132–139.
4. Виноградов А. В. Китайская модель модернизации. Поиски новой идентичности. Москва : Памятники исторической мысли, 2005. 324 с.
5. Дугарова С. Б. Государство и общество в условиях трансформации: ценности КНР на современном этапе. *Гуманитарный вектор*. 2013. № 2 (34). С. 44–47.
6. Урусов В. Соціальні трансформації та літературні процеси в Китаї 80-90-х років ХХ століття. *Китайська цивілізація: традиції та сучасність* : зб. статей. 2009. С. 135–142.
7. Кубышина Г. А. Китайская политика реформ и создание нового миропорядка. *Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: История. Политология*. 2008. № 5 (45). С. 178–182.
8. Кирсанов И. Этапы и особенности подъема народного благосостояния в Китайской Народной Республике. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2004. № 1. С.154–155.
9. Ю Лі Куан. Из третьего світу в перший. Історія Сінгапуру 1965–2000 рр. Київ : КМ-БУКС, 2016. 760 с.
10. Сяопин Д. О строительстве специфически китайского социализма. Бэйцзин : Издательство литературы на иностранных языках «Вайвэнь», 1985. 100 с.
11. Сяопин Д. Основные вопросы современного Китая. Москва : Политиздат, 1988. 256 с.
12. Пивоварова Э. П. Социализм с китайской спецификой. Москва : ИД «ФОРУМ», 2011. 352 с.
13. Лазарчук М. О. Соціально-економічні реформи в Китаї: генезис та чинники. *Вісник Міжнародного слов'янського університету*. 2013. № 1–2. С. 117–124.
14. Кучмій О. П. Стратегія інформаційної економіки КНР. *Актуальні проблеми міжнародних відносин* : зб. наук. праць. Київ, 2011. Т. 101. С. 101–109.
15. Коуз Р. Как Китай стал капиталистическим? [Пер. с англ. А. Разинцева]. Москва : Новое издательство, 2016. 386 с.

References

1. Balchyndorzhyeva, O.B., 2014. Dialog mezhdru gosudarstvom i obshchestvom v usloviyakh modernizatsii Kitayskoy Narodnoy Respubliki [The Dialogue

- Between the State and Society in the Modernization of the People's Republic of China]. *Bulletin of the Buryat State University*, no. 6 (2), pp. 40–44.
2. Balchindorzhieva, O.B., 2014. Modernizatsiya Kitaya: antropologicheskoye izmereniye [Modernization of China: Anthropological Dimension]. *Bulletin of NEFU*, no. 2, pp. 81–86.
  3. Besedina, N.V., 2010. KNR na suchasnomu etapi rozvytku: osoblyvosti «konfutsianizatsiyi» suspilstva. [PRC at the Present Stage of Development: Features of «Confucianization» of Society]. *Historical memory*, issue 1, pp. 132–139.
  4. Vinogradov, A.V., 2005. *Kitayskaya model modernizatsii. Poiski novoy identichnosti* [Chinese Model of Modernization. Search for a New Identity]. Moscow : Monuments of Historical Thought.
  5. Dugarova, S.B., 2013. Gosudarstvo i obshchestvo v usloviyakh transformatsii: tsennosti KNR na sovremennom etape. [The state and society in the conditions of transformation: the values of China at the present stage] // *Humanitarian vector*, no. 2 (34), pp. 44–47.
  6. Urusov, V., 2009. Sotsial'ni transformatsiyi ta literaturni protsesy v Kytayi 80-90-kh rokiv XX stolittya [Social Transformations and Literary Processes in China in the 80-90s of the XX Century]. *Chinese Civilization: Traditions and Modernity*, pp. 135–142.
  7. Kubyshina, G.A., 2008. Kitayskaya politika reform i sozdaniye novogo miroporyadka [Chinese Policy of Reforms and the Creation of a New World Order]. *Scientific reports of Belgorod State University. Series: History. Political science*, no. 5 (45), pp. 178–182.
  8. Kirsanov, I., 2004. Etapy i osobennosti podyoma narodnogo blagosostoyaniya v Kitayskoy Narodnoy Respublike [Stages and Features of the Rise of National Welfare in the People's Republic of China]. *Bulletin of the Chelyabinsk State University*, no. 1, pp. 154–155.
  9. Yu Lee Quan, 2016. *Iz tretoho svitu v pershyy. Istoriya Sinyapuru 1965 –2000 rr.* [From the Third World to the First. Singapore History 1965–2000]. Kiev : KM-BUKS.
  10. Xiaoping, D., 1985. *O stroitelstve spetsificheskogo kitayskogo sotsializma* [On the Construction of Specifically Chinese Socialism]. Beijing : Publishing House of Foreign Language Literature Waiwen.
  11. Xiaoping, D., 1988. *Osnovnyye voprosy sovremennogo Kitaya* [The main issues of modern China]. Moscow : Politizdat.
  12. Pivovarova, E.P., 2011. *Sotsializm s kitayskoy spetsifikoy* [Socialism with Chinese Characteristics]. Moscow : Publishing House FORUM.
  13. Lazarchuk, M.A., 2013. Sotsialno-ekonomichni reformy v Kytayi: henezys ta chynnyky [Socio-economic reforms in China: genesis and factors]. *Bulletin of the International Slavic University*, no. 1–2, pp. 117–124.
  14. Kuchmij, O.P., 2011. Stratehiya informatsiynoyi ekonomiky KNR [Strategy of Information Economy of PRC]. *Actual Problems of International Relations*. Kiev, issue 101, pp. 101–109.

15. Coase, R., 2016. *Kak Kitay stal kapitalisticheskim?* [How did China Become Capitalist?]. Moscow : New Publishing House.

АННОТАЦИЯ

А. В. Жуков. Специфика трансформации китайской социальной структуры в последней четверти XX в.

Данная статья посвящена ключевым вопросам модернизации китайского общества в последней трети XX века. Основными автор определяет изменения в социальной структуре через модернизацию экономики. Подается определенная социальная стратификация, согласно экономических преобразований и общественных требований.

Отмечается роль и место новых общественных слоев, которые были выразителями новых экономических и социальных видоизменений. Автор приходит к выводу, что трансформация структуры китайского общества ни была целенаправленным, самостоятельным процессом и зависела от внедрения инноваций.

Ключевые слова: *экономическая модернизация, социальная структура, социальные слои, КНР, демографическая политика, урбанизация, Дэн Сяопин, «ганьбу».*

SUMMARY

O. Zhukov The specificity of the transformation of the Chinese social structure in the last quarter of the twentieth century.

This article addresses the key issues of modernizing Chinese society in the last third of the twentieth century. The main author defines changes in the social structure through the modernization of the economy. Some social stratification is submitted, in accordance with economic transformations and social requirements.

It is emphasized that these changes became fundamental for the transformation of society. After all, the new economy needed new performers to fulfill its main goal - to transform China into a powerful, not only regional player, but also a world leader, which was the United States and the USSR. One such performer was a new social layer of entrepreneurs, which was a synthesizing link to the traditions of the command-administration system and market innovation.

Undoubtedly, the emergence of new social strata was a positive process. As the mobility of the entire Chinese society has increased. But along with positive trends, there were also negative ones. First of all, rapid population growth has become a burdensome burden for the state. Secondly, the negative effects of urbanization, which resulted from the transformation of society, were quickly discovered. Overpopulation, environmental problems also adversely affected the Chinese society. In general, the transformation of the structure of Chinese society was not a deliberate, independent process, but a consequence of modernization processes in the economy.

Keywords: *economic modernization, social structure, social strata, PRC, demographic policy, urbanization, Dan Xiaoping.*